

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ДОКТРИНИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: РОЗУМІННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Марат Петрович КОВАЛЬ,

*канд. юрид. наук,
суддя П'ятого апеляційного
адміністративного суду*

Одним з ключових елементів будь-якої наукової дисципліни, зокрема доктрини адміністративного судочинства, є чіткий і узгоджений понятійно-категоріальний апарат. Саме від нього залежить ефективність функціонування системи адміністративного судочинства. Понятійно-категоріальний апарат забезпечує теоретичну основу для розуміння сутності адміністративного судочинства, формування його принципів, механізмів реалізації тощо.

«Формування системи понятійно-категоріального апарату є важливою складовою наукового пошуку, що дозволить визначити напрями формування та реалізації державної політики» [1].

Ключовими факторами, що обумовлюють важливу роль понятійно-категоріального апарату в структурі доктрини адміністративного судочинства, є: точність та однозначність термінів, системність понять, ефективність комунікації, сприяння розвитку наукових досліджень та забезпечення правової визначеності.

Наголосимо, що наявність розвинутого понятійного апарату є важливою передумовою як для теоретичного осмислення адміністративного судочинства, так і для його ефективного функціонування.

Варто зазначити, що в українському правознавстві відсутня єдина точка зору щодо визначення досліджуваного поняття. Для вирішення цієї проблеми ми пропонуємо застосувати комплексний підхід, який передбачає аналіз теоретичних розробок, законодавчих норм та судової практики. Такий підхід, згідно з поглядами С. Теленика, є найбільш ефективним для всебічного дослідження правових явищ [2, с. 213].

Понятійно-категоріальний апарат є як своєрідний інструментарій вченого, який допомагає йому:

- структурувати знання: поняття і категорії дозволяють розбити складні явища на більш прості складові, класифікувати їх та будувати логічні ланцюжки;
- точно висловлюватися: кожне поняття має чітке визначення, що унеможливає двозначні тлумачення;
- комунікувати: спільний понятійний апарат допомагає вченим розуміти один одного та ефективно обмінюватися знаннями;
- будувати теорії: поняття і категорії слугують «будівельним матеріалом» для створення наукових теорій.

Поняття і категорії є фундаментальними елементами мислення, які досліджуються логікою. Поняття відображають суттєві ознаки предметів і

явищ, тоді як категорії визначають найзагальніші властивості і відносини між ними. Понятійний апарат слугує для опису і систематизації знань, а категоріальний – для їх узагальнення.

Категорія – це вищий рівень абстракції порівняно з поняттям, що відображає найбільш загальні властивості і відносини предметів та явищ. Категоріальний апарат є інструментом для систематизації знань шляхом узагальнення конкретних понять [3].

Таким чином, межа між поняттям і категорією досить умовна і залежить від контексту. Оскільки категорія сама по собі є узагальненим поняттям, провести чітку лінію між ними буває складно. Що є фактором певної умовності терміну понятійно-категоріальний апарат.

Варто зазначити, що зміст понять не є статичним, а залежить від багатьох факторів, зокрема від культурного та історичного контексту. Наприклад, поняття «верховенство права» інтерпретується по-різному в рамках різних юридичних теорій. Для позитивістів він означає пріоритет позитивного права, тоді як для прихильників природного права – це верховенство вищих моральних принципів.

Прихильники юридичного позитивізму розглядають верховенство права як верховенство позитивного права, тобто законів, прийнятих державою. Для них легітимність закону визначається не його змістом, а формальною процедурою прийняття.

Натомість, прихильники природного права вважають, що існують природні права людини, які передують будь-яким позитивним законам. Закони ж є легітимними лише в тій мірі, в якій вони відповідають цим природним правам.

Розглянуті нами різні інтерпретації поняття "верховенство права" мають фундаментальне значення для адміністративного судочинства. Аналіз цих інтерпретацій дозволяє нам глибше зрозуміти основні концепції та принципи, що лежать в основі адміністративного судочинства, а також розвинути навички критичної оцінки юридичних норм та судових рішень.

Таким чином, понятійно-категоріальний апарат є невід'ємною складовою доктрини адміністративного судочинства, що забезпечує систематизацію знань, формування теоретичних основ та підвищення ефективності правозастосовної діяльності. Його значення проявляється у точності термінів, системності підходу, а також у здатності адаптуватися до змін у правовій системі та соціокультурному контексті. Різні інтерпретації ключових понять, таких як «верховенство права», відображають складність і динамізм правової науки, що вимагає комплексного підходу до їх дослідження та застосування в судовій практиці. Тому розвиток понятійно-категоріального апарату залишається пріоритетним завданням як для наукових досліджень, так і для практичної діяльності в адміністративному судочинстві.

Список використаних джерел:

1. Євдокимов В. В. Понятійно-категоріальний апарат державної політики в сфері правоохоронної діяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 6. URL: <http://www.du.nauka.com.ua/?op=1&z=1900>
2. Теленик С. Понятійно-категоріальний апарат адміністративно-правового регулювання створення державної системи захисту критичної інфраструктури. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 3 (31). Vol. 2. P. 212-220.
3. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна). Київ: Центр учбової літератури, 2008. 536 с.